

Musiikki-lehden uusi elämä ja elämällisyys verkossa

Milla Tiainen, Tuire Ranta-Meyer ja Laura Wahlfors

Musiikki-lehden numeron 3–4/2018 esipuheessa sanoimme jäähyväiset lehden miltei 50 vuotta yhtäjaksoisesti ilmestyneelle painetulle versiolle. Samalla ilmaissimme toiveikasta ja innostunuttakin luottamusta siihen, että lehti löytää yhä lukijansa ja saavuttaa jopa laajenevan lukijakunnan uudessa muodossaan: verkossa ilmestyvänä musiikintutkimuksen kausijulkaisuna. Nyt on aika toivottaa lämpimästi tervetulleiksi kaikki te, jotka olette verkkoselainhaun, nettiosoitteen kopioinnin tai sähköpostilistoilla jaetun suoran linkin kautta avanneet näyttöpäätteillenne *Musiikin* ensimmäisen virtuaalisen numeron ja päätyneet lukemaan tätä esipuhetta.

Avas kohti avointa tiedettä

Useiden muiden suomalaisten tiedelehtien tapaan *Musiikki* muuntui verkkojulkaisuksi vastauksena Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja Kansalliskirjaston yhteishankkeeseen *Kotilava – Kotimaiset tieteelliset lehdet avoimiksi ja vaikuttamaan* (2015–2017). Tämä hanke pyrki suunnittelemaan uuden rahoitusmallin kotimaisten lehtien open access -julkaisemisen tueksi. Tällä hetkellä hankkeen rahoituskauden jälkeisenä päämääränä on sen aikana hahmotellun konsortio-pohjaisen rahoitusmallin toimeenpano (ks. esim. Koikkalainen 2018).

Ylipäänsä *Musiikin* siirtyminen verkkoon kytkeytyy nykyiseen tiedepoliittiseen trendiin, joka perää tiedejulkaisujen ja -aineistojen avointa saatavuutta. Niin kutsutun avoimen tieteen käsitteestä ja tavoitteista, kuten myös näihin tavoitteisiin sisältyvistä tieteellisistä, tutkimuseettisistä ja taloudellisista ongelmista, on keskustelu viime vuosina vilkkaasti niin kansainvälisesti kuin kotimaassa. Suomessa esimerkiksi Jyrki Ilvan ja Johanna Liljan laatima raportti *Kotimaiset tieteelliset lehdet ja avoin julkaiseminen: selvitys mahdollisista rahoitusmalleista* (2014), jota käytettiin Kotilava-hankkeen suunnittelutyön pohjana, korostaa näkökohtia, jotka koskettavat myös *Musiikin* muuttumista avoimeksi verkkojulkaisuksi. Heti raporttinsa alussa Ilva ja Lilja (2014, 3–4) huomauttavat, että valtaosa suomalaisista tiedelehdistä on tieteellisten seurojen julkaisemia ja että näiden seurojen talous perustuu valtionavun ja yksityisiltä säätiöiltä saadun tuen ohella merkittävästi jäsenmaksuihin. Näin on toki myös *Musiikki*-lehteä julkaisevan Suomen musiikkitieteellisen seuran tapauksessa. Jäsenmaksua vastaan saatavana tärkeimpänä etuna monet ovat perinteisesti pitäneet kyseessä olevan tiedeseuran julkaisemaa painettua lehteä. Tästä syystä yksi haaste avoi-

men tieteen käsitteeseen keskeisesti liittyvälle avoimelle julkaisemiselle on ollut seurojen ymmärrettävä pelko jäsenmaksutulojen menetyksestä, mikäli paperisesta lehdestä luovutaan. Ilva ja Lilja korostavatkin (ibid.), että samalla kun on tarpeen toimeenpanna kotimaisten tiedelehtien jatkuvuutta turvaava uudennainen rahoitusmekanismi, myös seurojen jäsenmaksuja tulisi ajatella uudella tavalla kyseisten seurojen ja niihin liittyvien tieteenalojen toimintaa tukevana kannatusmaksuna mahdollisine etuineen eikä suoraan lehden tilausmaksuna.

Suomessa tehtävän musiikintutkimuksen piirissä muun muassa Mikko Ojanen on pohtinut kiinnostavasti, miten viime vuosien keskustelut ja toimenpideoitteet avoimen tieteen puolesta ovat synnyttäneet tutkijoiden keskuudessa vastarintaa kenties osittain siksi, ettei käsite ”avoin tiede” kuvaa parhaiten meneillään olevaa kehitystä. Tutkimusprosessien ja -tiedon läpinäkyvyys sekä niiden saattaminen mahdollisimman laajan (tiede)yhteisön ulottuville ovat olleet tieteen peruseriaatteita tai ainakin ihanteita jo vuosikymmenten, ellei jopa vuosisatojen, ajan. Tämän vuoksi nykyinen avoimen tieteen käsite voi vaikuttaa sisällöllisesti tyhjältä muotitermiltä. Ojanen esittääkin, että radikaalisti uuden avoimuuden sijaan kyse on pikemmin tarpeesta pohtia systemaattisesti tutkimustoiminnan kaikissa vaiheissa niitä tiedollisia, eettisiä ja teknistaloudellisia potentiaaleja ja haasteita, joita ”digitaalisen esitysmuodon mahdollistama tiedon, datan ja aineistojen lähes reaaliaikainen globaali tavoitettavuus luo” tietenteolle. Eettisesti arkaluontoisen tutkimusaineiston suojaaminen tällaiselta tavoitettavuudelta voi toisinaan olla yhtä tärkeää kuin tutkimustulosten ja -materiaalien jakaminen joissain muissa tilanteissa. Huomioidensa pohjalta Ojanen ehdottaa avointa tiedettä korvaavaksi termiksi ”vastuullista tiedettä” digitaalisten teknologioiden luonnehtimalla aikakaudella. (Ojanen 2018.)

Ojasen puheenvuoro tarjoaa esimerkin siitä, miten musiikintutkijatkin voivat, ja heidän tulee, osallistua kriittiseen keskusteluun nykyisten avoin tiede -termiin liittyvien trendien merkityksestä tietentekemiselle – etenkin musiikintutkimuksen esittämiseksi, tallentamiseksi ja jakamiseksi. *Musiikin* verkkojulkaisemisen mahdollistavan Journal.fi-palvelun teknisten ominaisuuksien lisäksi me lehden toimituksessa pohdimme parhaillaan sellaisia lehden sisällön päivityksiä, jotka voisivat olla mielekkäitä nyt kun *Musiikki* on kenen tahansa musiikista ja Suomessa tehtävästä tutkimuksesta kiinnostuneen lukijan saatavilla. Yksi tuleva päivitys on todennäköisesti erilaiset musiikkia koskeviin kysymyksiin tarttuvut katsaukset, joita pyydämme muuallakin kuin tiedemaailmassa vaikuttavilta musiikkitieteellisen tai lähialan koulutuksen saaneilta toimijoilta. Samalla vertaisarvioituiden tiedeartikkelit säilyvät ehdottomasti *Musiikin* pääsisältönä.

Toimituksessa vastaanotamme mielellämme kommentteja ja kehittämissideoita lehden uuteen digitaaliseen muotoon ja saavutettavuuteen liittyen! Ajateltaessa laajemmin avoin tiede -termiin kytkeytyviä kehityskulkuja musiikintutkijoiden kannattaa ilmaista näkemyksensä niistä esimerkiksi kommentoimalla luonnosta tutkimusjulkaisujen avoimen saatavuuden kansallisesta strategista. Luonnos löytyy tällä hetkellä Avoin tiede -sivuston etusivun kautta.

Väline osana viestiä

Samalla kun tutkimusjulkaisujen avoimeen saatavuuteen liittyvät tiedepoliittiset ja taloudelliset linjanvedot ovat tärkeitä musiikintutkijoillekin, yksi kiehtova kysymys *Musiikin* verkkoon siirtymisessä koskee tämän siirtymän mahdollisesti aiheuttamia muutoksia lehden lukukokemuksiin. Kuten jo kanadalainen filosofi ja mediateorian pioneeri Marshall McLuhan (1911–1980) esitti alun perin vuonna 1964 julkaistussa tunnetussa teoksessaan *Understanding Media*, väline tai media on itsessään viesti (engl. "the medium is the message"). McLuhanin ajattelussa tämä tarkoittaa, että ne teknologiat, joiden kautta ihmiset vastaanottavat ja tulkitsevat erilaista dataa, vaikuttavat teknisten piirteidensä ja niihin liittyvien ilmaisumahdollisuuksien kautta suoraan inhimilliseen havaintoon, ajatteluun ja toimintaan: niiden rytmiin, mittakaavaan ja käytäntöihin. Esimerkiksi elokuvan kehittyminen vaikutti merkittävästi ihmisten tapoihin kokea ajallisuutta ja tapahtumien välisiä yhteyksiä. (McLuhan 1994.) Graafisen suunnittelijan Quentin Fioren kanssa vuonna 1967 julkaisemassaan teoksessa *The Medium is the Massage* McLuhan kehitti mottoaan eteenpäin. Viesti-sanan (*message*) korvaaminen hieronnalla (*massage*) tämän teoksen nimessä oli osittain tarkoitettu McLuhanin alkuperäiseen mottoon kohdistuvaksi pilaksi ja toimi keinona leikitellä sillä, miten ajatus välineestä viestinä oli jo tuolloin muodostumassa suosituksi hokemaksi, ellei peräti kliseeksi. Samalla väline "hierontana" viittaa teoksessa myös siihen, että kukin mediamuoto stimuloi kokijoiden aisteja tai aistijärjestelmää erityisillä tavoilla (ks. McLuhan & Fiore 2008).

McLuhanin ajattelua voidaan kritisoida mediamuotojen tarpeettoman tiukasta erottamisesta toisistaan ja ehkä myös jonkinasteisesta teknologisesta determinismistä eli teknologioiden ihmiselämää muovaavan kyvyn ylikorostamisesta. Näistä varauksista huolimatta hänen ajatuksiaan on pidetty monelta osin relevantteina myös suhteessa digitaalisiin teknologioihin ja Internetiin, vaikka hänen teoretisointinsa edelsivätkin esimerkiksi Internetin syntyä usealla vuosikymmenellä (ks. esim. Kember & Zylinska 2012, 12–13). McLuhanin ideoiden pohjalta voidaan miettiä *Musiikki*-lehdenkin kohdalla, miten lehden uusi medialuonne – siis sen tekstien ja muiden materiaalien sijaitseminen verkossa – potentiaalisesti vaikuttaa lukijoiden kokemuksiin aistimastaan ja lukemastaan. Tarjoaako *Musiikin* verkkomuotoisuus tilaisuuksia sellaisiin ideoiden ja tekstien välisiin nopeisiin ajattelua ruokkiviin yhteyksiin, joita etenkin hyperteksti-teorioissa ja muissa Internetin varhaisvaiheen keskusteluissa visioitiin, sikäli kuin lehden näkökulmat innostavat lukijoita avaamaan näytölleen esimerkiksi toisia samaa kysymystä koskevia artikkeleita tai saman kirjoittajan muita analyyseja? Vaihtoehtoisesti: oppoavatko lehden materiaalit nyt osaksi lukijoiden päivittäin kohtaamaa digitaalisesti välittyvää informaatiotulvaa, jonka psykofyysisestä kuormittavuudesta aivotutkijat nykyään säännöllisesti varoittelevat? Linkittykö *Musiikki*-lehden lukeminen enenevästi ilmiöön, jota kutsutaan englanniksi termillä *continuous partial attention*? Termi viittaa monille nykyajan ihmisille tyypilliseksi väitettyyn tapaan hajauttaa huomiotaan alituisesti ja keskeytysten

rytmittämänä eri kommunikaatiokanaviin, media-alustoihin, tietokoneen näytöllä auki oleviin ikkunoihin ja asiasisältöihin (ks. esim. Rose 2011).

Pohdinnat uuden median merkityksestä *Musiikin* lukukokemuksille ja siten tieteellisen sisällön vastaanotolle tuovat mieleen myös mediatutkijoiden Sarah Kemberin ja Joanna Zylinskan muotoileman käsitteen medioiden elämällisyys (engl. *the lifeness of media*). Tämä McLuhanin ja muiden teorioille rakentava käsite korostaa medioiden aktiivista ja osin ennalta-arvaamatonta roolia uudenlaisten käytäntöjen sekä elämisen ja kokemisen potentiaalien synnyssä. (Kember & Zylinska 2012, 24.) Kemberin ja Zylinskan käsitteeseen nojaten vaikuttaa selvältä, että *Musiikki*-lehden muutos digitaaliseksi verkkojulkaisuksi siivittää sekin väistämättä uusia tapoja kohdata ja kokea lehden sisältöjä.

Ei ole kuitenkaan syytä toistaa erilaisiin teknologioihin usein liitettyä kärjistävää ajattelutapaa, jonka mukaan jollain (tietyissä kontekstissa) uudella teknisellä medialla on joko yksinomaan myönteisiä tai pääosin kielteisiä vaikutuksia. Lehden toimituksessa uskomme *Musiikki*-lehden verkkopohjaisen elämällisyyden moniin muotoihin ja mahdollisuuksiin. Samalla kun väline kietoutuu erottamattomasti sisältöön, tieteellisten puheenvuorojen sisältö koostuu aina myös muista olennaisista elementeistä, kuten tärkeistä aihevalinnoista, oivaltavista kysymyksenasetteluista ja analyyseista sekä uusista teoreettisista ja metodologisista avauksista. Tällaiset tieteellisen tiedonmuodostuksen ja viestinnän piirteet vangitsevat *Musiikki*-lehden lukijakunnan huomiota varmasti tulevaisuudessaakin siitä huolimatta, että lehden uuden tyyppinen tekninen välittyminen myös muuttaa lukukäytäntöjä.

Yksi *Musiikki*-lehden verkkoon siirtymisen parhaita puolia on eittämättä, että se aidosti helpottaa lehteen sisältyvien puheenvuorojen ja tutkimustulosten saattamista erilaisten lukijoiden ulottuville, kun voimme kaikki jakaa linkkiä lehden numeroihin kollegoille, opiskelijoille, lähialojen tutkijoille ja muille kiinnostuneille. Täten *Musiikin* digitaalinen esitysmuoto saattaa hyvinkin vahvistaa Suomessa tehtävän musiikintutkimuksen kuuluvuutta, vaikutuksia ja merkitystä. Toivomme menestyksekkäitä vaiheita *Musiikki*-lehden uudelle elämälle ja elämällisyydelle verkossa!

***

Tähän numeroon sisältyvät tekstit ovat jälleen oiva osoitus suomalaisen musiikintutkimuksen moninaisista kohteista, suuntauksista ja teoreettis-metodologisista otteista. Anna-Elena Pääkkölä tarkastelee artikkelissaan suomalaisuuden esityksiä ja niitä koskevia asenteita aivan viime vuosina ilmestyneessä suomenkielisessä populaarimusiikissa. Pääkkölän analyysin kohteena on erityisesti kolme vuosina 2015–2017 julkaistua populaarimusiikin kappaletta, jotka hän on valinnut eri menetelmin kerätystä ja huomattavan laajasta aineistosta artikkelissa eritellyin perustein. Pääkkölä tulkitsee näitä Lauri Tähkän, Vesalan ja Tiisun kappaleita valaisevina, mutta samalla toisistaan poikkeavina esimerkkeinä siitä, miten nykyisessä populaarimusiikissa on mahdollista käsitellä ja myös kyseenalaistaa suomalaisuuteen liittyviä ideaaleja, symboleita sekä ongelmallisiksi näh-

tyjä piirteitä. Artikkelin uudenlainen analyysiote yhdistää alun perin taidehistoriassa kehitetyn idyllimaiseman käsitteen musiikin luomien tilavaikutelmien lähikuunteluun ja musiikkituotannon kulttuuriseen analyysiin. Pääkölä myös tarkastelee kappaleiden soivia tapahtumia, tuotannollisia piirteitä ja sanoituksia suhteessa kansallisuuden jokapäiväisiä symboleja koskeviin teorioihin sekä itse kehittämänsä ajatukseen suomalaisuuden kipupisteistä. Pääkölän tavoitteena on paitsi tarjota uusia tulkintoja tuoreesta musiikillisesta aineistosta myös edistää populaarimusiikintutkimuksen kytköstä ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Esa Liljan ja Timo von Creutleinin artikkeli käsittelee kolmesta tonaalisesta tehosta – toonikasta, subdominantista ja dominantista – muodostuvaa SDT-sointukulkua. Suomalaisessa musiikinteorian oppikirjallisuudessa se esitetään yleensä soinnutuksen ja harmonisen ajattelun lähtökohtana, jonkinlaisena kadenssin valiomuotona. Kirjoittajat ottavat tehtäväkseen selvittää, kuinka yleinen tämä niin sanottu oppikirjakulku tosiasiaassa on niissä musiikkityyleissä, joita suomalaisen musiikkikoulutuksen piirissä tavataan soittaa ja opettaa. Tutkimuksen analyysiaineisto koostuu neljästä eri musiikkityylistä: W. A. Mozartin kaikki klaveerisonaatit, 52 jazzstandardia vuosilta 1918–1953, Robert Johnsonin (1911–1938) koko säilynyt tuotanto sekä 52 Yhdysvalloissa vuosina 1958–1963 julkaistua pop-hittiä. Musiikinteorian oppikirjat, joista artikkelissa on esimerkkejä 150 vuoden ajalta, nostavat Liljan ja von Creutleinin mukaan perusteettomasti vain yhden SDT-kulun ohi muiden musiikissa esiintyvien toonikalle johtavien sointukulkujen. Lilja ja von Creutlein pohtivat kriittisesti tyylinmukaisuutta ja musiikinteorian oppikirjallisuuden asemaa musiikinopetuksessa. He korostavat, että tarvittaisiin sellaista systemaattiseen analyysiin perustuvaa oppikirjallisuutta, joka huomioi kunkin musiikkityylin erityispiirteet. Jos SDT-oppikirjakulun kaltaisia asioita kuitenkin opetetaan, tulisi painottaa, että kysymys on pelkistetyistä mallista, jota ei elävästä musiikista sellaisenaan löydy.

Lisäksi tämä *Musiikki*-lehden numero sisältää Turun yliopiston musiikkitieteestä hiljakkoin väitelleen Tuomas Auvisen lektion. Auvisen teksti tarjoaa selkeän johdatuksen hänen väitöskirjaansa, jonka ajankohtaisena aiheena on musiikin tuottajien toiminta ja luova tekijyys eri musiikinlajeihin kuuluvissa tuottamiskäytännöissä. Luovalla tekijyydellä Auvinen viittaa toimintamahdollisuuksiin sekä kykyyn aikaansaada jotain uutta käsillä olevien musiikkityylien puitteissa. Auvisen väitöskirjan kolme tapaustutkimusta koskevat kotistudiossa toimivan pop-tuottajan työtä, nykyistä klassisen musiikin tuottamista ja rock-tuottajan työskentelyä perinteiseksi luonnehdittavassa äänitysstudioissa. Näiden erilaisten esimerkkien kautta Auvinen valottaa sekä tuottajan keskeistä roolia nykyisissä musiikeissa klassisen musiikin perinteestä populaarimusiikkeihin että ihmisten toimintamahdollisuuksien tiivistä suhdetta musiikkiin liittyviin teknologioihin. Väitöskirja kuuluu äänitetuotannon kulttuurisen tutkimuksen alaan.

- Ilva, Jyrki ja Johanna Lilja. 2014. *Kotimaiset tieteelliset lehdet ja avoin julkaiseminen: selvitys mahdollisista rahoitusmalleista*. Tieteellisten seurain valtuuskunnan verkkopublikaisuja 2. Helsinki: Tieteellisten Seurain Valtuuskunta.
- Kember, Sarah ja Joanna Zylińska. 2012. *Life After New Media: Mediation as a Vital Process*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Koikkalainen, Riitta. 2018. "Kotilava – Hemvett", julkaistu 23.10.2018. Tarkistettu 29.5.2019 <https://www.kiwi.fi/pages/viewpage.action?pagelId=58493505>
- McLuhan, Marshall. 1994. *Understanding Media: The Extensions of Man*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- McLuhan, Marshall ja Quentin Fiore. 2008. *The Medium is the Massage: An Inventory of Effects*. London: Penguin Books.
- Ojanen, Mikko. 2018. "Avoin tiede on huono otsikko". *Musiikin suunta* 40 (1). Tarkistettu 29.5.2019 <http://musiikinsuunta.fi/2018/01/avoin-tiede-on-huono-otsikko/>
- Rose, Ellen. 2011. "Continuous Partial Attention: Teaching and Learning in the Age of Interruption". *Antistasis: An Open Educational Journal* 1 (2): 17–19.